Науковий вісник
Полтавського національного
технічного університету
імені Юрія Кондратюка

ЕКОНОМІКА І РЕГІОН

ЭКОНОМИКА И РЕГИОН
ECONOMIC AND REGION

№ 2 (9) 2006

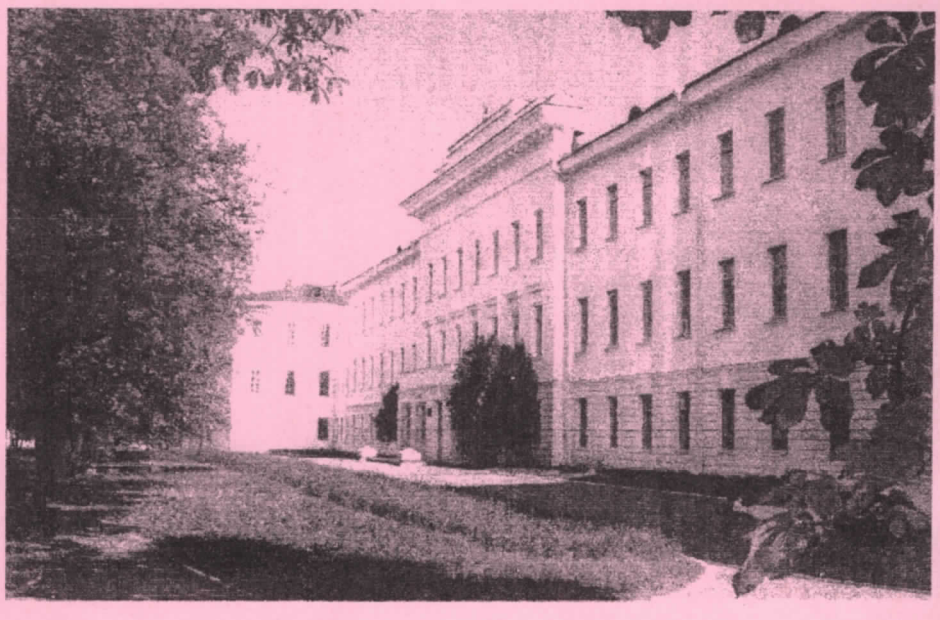

32 Г.М. КРАВЕЦЬ. Особливості проведення тендерів в Україні

35 О.М. ГАРКУШЕНКО. Практична реалізація принципу "забруднювач платить"

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ

38 О.П. КОВАЛЬОВ. Регіоналізація як розв'язання внутрішніх протиріч державної форми організації суспільства

46 В.П. РАТУШНЯК. Недержавні організації – фактор локалізації та глобалізації економіки

52 Р. НАЗІПОВ. Реформування адміністративно-територіального устрою України в контексті глобальних процесів просторової організації суспільства

ФІНАНСИ, ГРОШОВИЙ ОБІГ І КРЕДИТ

56 Л.О. ДОРОГАНЬ, Ю.В. КАБАК. Формалізовані процедури оцінки кредитоспроможності підприємства

59 І.М. КАМІНСЬКА. Механізм забезпечення фінансової спроможності регіону

63 К.К. МОРИШАНОВА. Стан та перспективи розвитку ринку факторингових послуг в Україні

66 Р.В. ТОМЯК. Банківське кредитування розвитку малого бізнесу

69 В.О. ЧЕРЕВКО. Модель діагностики тіньових фінансових потоків у галузях економіки регіону

72 О.А. ВИСОЧИНСЬКА. Основні складові програмно–цільового методу в бюджетному процесі в Україні

75 М.В. КОНТАРЄВА. Звіт про виконання державного бюджету та його роль в бюджетному процесі

78 Ю.В. ТАБЕНСЬКА. Механізм взаємодії розпорядників бюджетних коштів та органів державного казначейства України

81 В.А. ВАРДЕВАНЯН. Імідж та репутація фірми як необхідний атрибут виходу підприємства на фондовий ринок

85 І.В. ЧЕХОВА. Кредитування сільськогосподарських підприємств

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

88 І.Б. ЧЕРНІКОВА, М.І. КОРДЮКОВА. Динамічне бюджетування в обліково-аналітичному інформаційному моделюванні прийняття управлінських рішень

91 Н.М. ЛИСЕНКО, Н.М. БРАЗІЛІЙ. Проблемні питання обліку права постійного користування земельною ділянкою

94 І.Б. ЧЕРНІКОВА, С.І. ЛЯШЕНКО. Удосконалення фінансової звітності ринкових структур управління в моделі прийняття рішень

97 О.А. МОШКОВСЬКА. Принципи організації та формування управлінської звітності на молокопереробних підприємствах України

100 Н.В. ТЛУЧКЕВИЧ. Особливості розподілу непрямих витрат на сільськогосподарських підприємствах

104 Ж.С. ТРУФІНА. Основні підходи до побудови обліку витрат за центрами відповідальності на хлібопекарних підприємствах споживчої кооперації

108 Л.Г. СТОЛЯР. Деякі аспекти обліку прямих витрат на підприємствах лакофарбової промисловості

112 Н.М. НЄСКОРОДЄВА. Категорія "власний капітал" підприємства: сутність і зміст

117 В.А. ЯРЕМЕНКО. Теоретичні основи нормування на підставі трудових циклів.

122 Г.І. СОКОЛЮК. Проблемні питання обліку витрат в об'єднанні співвласників багатоквартирного будинку

127 А.О. ТРУФЕН. Формування інформації про розмір видатків на оплату праці в установах освіти

130 Т.М. ДЕРКАЧ, Т.А. ДМИТРЕНКО. Створення учбового комплексу по дисципліні „Інформатика та комп'ютерна техніка" для студентів спеціальності „Облік і аудит"

133 Анотації

136 Авторам

МЕХАНІЗМ ВЗАЄМОДІЇ РОЗПОРЯДНИКІВ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ ТА ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО КАЗНАЧЕЙСТВА УКРАЇНИ

Ю.В. Табенська. Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

Постановка проблеми. З моменту становлення ринкових відносин в Україні бюджет відігравав значну роль як засіб впливу на розвиток економіки і соціальної сфери. Використовуючи фінансове планування, розвинені держави через бюджет сприяють структурній перебудові країни, науково-технічній політиці, розвитку ефективних зовнішньоекономічних зв'язків тощо.

Варто згадати, що протягом тривалого часу майже вся бюджетна система України перебувала в досить складних умовах, спричинених дефіцитом обсягу бюджетних асигнувань, відсутністю гарантій отримання коштів у затверджених обсягах.

Таким чином, в сучасній бюджетній сфері з'явилися реальні умови для забезпечення більш планомірної роботи усіх учасників бюджетного процесу, зокрема, розпорядників бюджетних коштів та органів Державного казначейства України при касовому виконанні державного бюджету за видатками. Важливим є те, що через певні витрати держава здатна реалізовувати поряд з бюджетними функціями і загальнодержавні, адже, на відміну від доходів, що акумулюються в бюджеті шляхом вилучення частини коштів у населення, підприємств, видатки державного бюджету є ресурсами, що передаються державою в розпорядження як окремих громадян, так і господарчих суб'єктів.

Оскільки головним призначенням видатків бюджету є забезпечення виконання державою своїх внутрішніх і зовнішніх функцій, то необхідною умовою є взаємодія учасників бюджетного процесу на визначених стадіях, сприяння залученню державних коштів, а також подальше їх вкладання у прогресивні галузі економіки для її подальшої стабілізації та зростання економічного потенціалу нашої країни [5, С. 107].

В Бюджетному кодексі України закладено основи розподілу бюджетних повноважень між учасниками бюджетного процесу, їх основні права, функції та обов'язки. Проблеми розмежування повноважень між учасниками бюджетного процесу вивчалися такими вітчизняними вченими як С. Булгакова, О. Василик, Л. Осипчук, М. Чечетова, О. Чечуліна, С. Юрій.

Мета статті. Вивчення особливостей механізму взаємодії учасників бюджетного процесу, розмежування їх функцій та співпраця з органами державного казначейства, а також систематизація знань щодо касового виконання державного бюджету за видатками.

Видатки бюджету-кошти, що спрямовуються на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом, за винятком коштів на погашення основної суми боргу та повернення надміру сплачених до бюджету сум [1, п.13 ст. 2].

Видатки державного бюджету на здійснення повноважень держави визначаються шляхом встановлення бюджетних призначень головним розпорядникам коштів на розвиток міжнародної діяльності; сприяння науково-технічному прогресу; правоохоронної діяльності; державного управління; промисловості та енергетики; сільського господарства; транспорту та інших послуг.

В загальному вигляді до видатків державного бюджету України зараховують:

- видатки на загальнодержавні централізовані програми підтримання та підвищення життєвого рівня населення, заходів щодо соціального захисту населення;
- видатки на заходи в галузі освіти, культури, науки, охорони здоров'я, фізичної культури, молодіжної політики, соціального забезпечення;
- видатки на оборону;
- видатки на охорону навколишнього природного середовища;
- видатки на утримання Президента, органів законодавчої, виконавчої та судової влади, прокуратури;
- видатки на здійснення зовнішньоекономічної та зовнішньополітичної діяльності;
- трансферти, що передаються з державного бюджету України до бюджету Автономної Республіки Крим, обласних місцевих бюджетів, бюджетів міст Києва і Севастополя;
- обслуговування внутрішнього та зовнішнього боргу та його погашення, інші видатки.

В термінології даної теми важливе місце посідає поняття бюджетного фінансування, тобто безповоротного, безвідплатного виділення коштів з державного бюджету. Суть полягає в тому, що за допомогою даного механізму налагоджуються грошові відносини, які виникають між державою і підприємствами. Згідно чинного законодавства система бюджетного фінансування здійснюється на основі принципів плановості, цільового спрямування коштів, безповоротності та безвідплатності, ефективного вико-

ристання коштів тощо [3, С. 26-27].

Нині в Україні застосовують два методи бюджетного фінансування:

- зарахування коштів на поточні бюджетні рахунки розпорядників бюджетних коштів;

- перерахування бюджетних коштів через органи державного казначейства;

Важливою умовою виконання державного бюджету за видатками є процес перерахування бюджетних коштів розпорядникам. Тому видаткова частина державного бюджету являє собою перелік бюджетних призначень конкретним міністерствам, відомствам, управлінням виконавчого комітету місцевих органів влади. Розпорядниками бюджетних коштів згідно законодавства України є міністерства, відомства і установи, яким надано право розпоряджатися бюджетними асигнуваннями, виділеними на відповідні заходи. В залежності від ступеня класифікації, вони поділяються на головних і нижчестоящих розпорядників.

Головними розпорядниками коштів державного бюджету є міністри та керівники центральних органів виконавчої влади, місцевих бюджетів - керівники відділів обласних, міських, районних держадміністрацій, сільських і селищних бюджетів - голови сільських і селищних рад.

Нижчестоящими розпорядниками є керівники підзвітних органів і підвідомчих підприємств, установ, організацій. В свою чергу вони поділяються на розпорядників другого ступеня - керівники, які розподіляють отримані суми коштів безпосередньо між підпорядкованими підприємствами, установами і організаціями; та розпорядників третього ступеня, якими виступають самі керівники підприємств, установ, організацій, які отримують бюджетні кошти на їх цільове використання.

Таким чином, розпорядники бюджетних коштів наділені визначеними правами щодо використання бюджетних асигнувань з державного бюджету. Право на отримання бюджетних асигнувань відбувається з моменту затвердження відповідного бюджету. Але саме перерахування коштів на користь розпорядників здійснюється лише за наявності затверджених фінансових планів-кошторисів доходів і видатків бюджетної установи. В даному випадку кошти надаються згідно щоквартального розподілу коштів і у разі дотримання визначених вимог.

Дана схема виконання державного бюджету за видатками розглядається лише як проміжна ланка між банківською системою касового виконання державного бюджету та казначейською системою. Для того, щоб дана система функціонувала якісно, вона повинна передбачати високий рівень довіри до розпорядників бюджетних коштів, а також високу відповідальність уповноважених банків.

В Україні домінує метод перерахування коштів через органи державного казначейства. Щодо досвіду європейських держав, то, наприклад, у Швеції функціонує інший варіант виконання державного бюджету за видатками: фінансування міністерств і відомств провадиться один раз на місяць у розмірі 1/12 річних призначень, перерахуванням бюджетних коштів з єдиного державного рахунка на рахунки міністерств і відомств, що відкриті в Поштовому банку; фінансування державних установ та організацій провадиться щодекади в розмірі 1/3 місячних призначень перерахуванням бюджетних коштів з рахунків міністерств і відомств на рахунки цих державних установ і організацій [2, С. 113].

Щодо методу зарахування коштів на поточні бюджетні рахунки розпорядників бюджетних коштів, то він розпочинався з того, що головне управління Державного казначейства перераховувало бюджетні кошти на поточні бюджетні рахунки головних розпорядників коштів на підставі розподілу бюджетних коштів. Безпосереднє перерахування бюджетних коштів з балансового рахунка "Кошти Державного казначейства України" здійснювалося платіжними дорученнями, які передавалися в ОПЕРУ НБУ, де обслуговується Головне управління Державного казначейства та куди було переведено всі поточні бюджетні рахунки міністерств, відомств, інших центральних органів державної влади.

Дані документи подавалися у вигляді електронних розрахункових документів каналами зв'язку у системі "клієнт-банк", після чого ОПЕРУ НБУ безпосередньо перераховувало кошти державного бюджету з балансового рахунка на поточні бюджетні рахунки зазначених міністерств і відомств.

Після отримання від ОПЕРУ НБУ виписки з казначейського рахунка Управління бухгалтерського обліку та звітності Головного управління Державного казначейства перевіряло повноту проведених платежів. Управління оперативно-касового планування витрат відбивало суму проведеного фінансування головного розпорядника коштів у картці обліку асигнувань.

Дана схема бюджетного фінансування розпорядників бюджетних коштів мала певні переваги перед раніше існуючою банківською системою виконання державного бюджету.

Не дивлячись на те, що нині в Україні діють два методи бюджетного фінансування, фактично саме схема перерахування коштів через органи державного казначейства набуває дедалі більшої сили та значимості в сучасних умовах ринкових відносин. В першу чергу, це пов'язано з тим, що вона більшою мірою відповідає реальним вимогам щодо усунення умов, за яких можливе порушення фінансово-бюджетної дисципліни з боку користувачів бюджетних коштів та посилення контролю за цільовим використанням ресурсів з боку розпорядників бюджетних коштів.

Бюджетне фінансування перерахування бюджетних коштів через органи Державного казначейства було закріплене ще в лютому 1997 р., коли ввели поетапне касове виконання державного бюджету за видатками через територіальні органи Державного казначейства у відповідних розмірах асигнувань. Щодо головних

розпорядників бюджетних коштів, то фінансування їх видатків мало здійснюватись через Головне управління Державного казначейства.

Бюджетне фінансування розпорядників бюджетних коштів почало здійснюватись за безпосередньою участю територіальних органів Державного казначейства. Суттєвою умовою стало те, що відбулося закриття в установах уповноважених банків усіх поточних бюджетних рахунків, відкритих на ім'я розпорядників бюджетних коштів. Замість цього у територіальних органах Державного казначейства в кожній бюджетній установі було відкрито реєстраційний рахунок. Після даних нововведень бюджетне фінансування перерахуванням бюджетних коштів через органи Державного казначейства почало реалізовуватись у два етапи.

Етап 1 - перерахування коштів Головним управлінням Державного казначейства нижчестоячим територіальним органам Державного казначейства. Варто зазначити, що механізм перерахування коштів по суті аналогічний першій схемі бюджетного фінансування, хоча існує відмінність-тепер перерахування бюджетних коштів відбувалося не з рахунка "Кошти Державного казначейства України", а з єдиного казначейського рахунка, відкритого на ім'я Головного управління Державного казначейства в ОПЕРУ НБУ, і не на поточні бюджетні рахунки розпорядників коштів, а на рахунки, відкриті в уповноважених банках територіальним органам Державного казначейства. Після перерахування коштів Головним управлінням Державного казначейства територіальні органи передавали бюджетні кошти виключно в розмірах отриманих сум фінансування, які доводилися до відома розпорядників бюджетних коштів на рівні областей. Інші взаємовідносини між органами Державного казначейства і розпорядниками бюджетних коштів не зазнали суттєвих змін.

Етап 2 - оплата витрат розпорядників бюджетних коштів. Зараховані на рахунок територіального органу Державного казначейства бюджетні кошти Операційно-контрольне управління на підставі отриманої виписки із установи банку та реєстрів на здійснення видатків записувало на реєстраційні рахунки розпорядників коштів. Поряд з цим, в їх особових картках робилися позначки про кошти, виділені на їх потреби. Після отримання виписки з реєстраційного рахунка розпорядник коштів протягом операційного дня подавав до органу Державного казначейства необхідні розрахункові документи для здійснення витрат.

На сьогоднішній день облік оплати витрат розпорядників бюджетних коштів здійснюється Операційно-контрольним управлінням Державного казначейства та іншими відділами. Для оплати рахунків розпорядник коштів подає органу Державного казначейства платіжні доручення з відповідними рахунками. Орган Державного казначейства перераховує кошти за надані послуги, виконані роботи.

Однією з важливих особливостей діяльності органів державного казначейства є те, що результати їх роботи перебувають у безпосередній залежності від рівня ефективної взаємодії з багатьма учасниками бюджетного процесу-податковою, митною, контрольно-ревізійною службами, фінансовими органами тощо [4, С. 44].

Поряд з позитивними наслідками бюджетного фінансування перерахування коштів через органи Державного казначейства, є певні нарікання бюджетних установ щодо даної схеми бюджетного фінансування. Бюджетні установи внаслідок організації та застосування реєстраційних рахунків й впровадження зазначеного механізму виконання бюджетів нині практично виведені з ланцюга розрахунків з іншими суб'єктами підприємницької та господарської діяльності за надані послуги, товари. Такий стан сприймається ними як обмеження прав, але бюджетна установа не може бути фінансово незалежною та самостійною, оскільки вся її діяльність здійснюється за рахунок не власних, а державних коштів. Тому держава має всі права самостійно вирішувати питання щодо управління бюджетними потоками.

Висновки. Нині засади, на яких фінансуються видатки бюджетних установ, організацій, підприємств, майже не змінились. В сучасних умовах більше уваги приділяється питанням отримання чіткої, правдивої та своєчасної інформації щодо територіального розміщення установ і організацій та обліку фінансових зобов'язань розпорядників коштів. Щодо розмежування повноважень між учасниками бюджетного процесу, то він потребує оптимізації, тобто чіткого і повного законодавчого закріплення завдань, функцій та обов'язків кожного з суб'єктів бюджетного процесу. Отже, чітка визначеність бюджетних повноважень, раціональний розподіл функцій, тісна взаємодія учасників сприятиме підвищенню ефективності управління фінансовими ресурсами держави, перебудові фінансової системи згідно умов ринкової економіки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бюджетний кодекс України // Відомості ВРУ. - 2001. - С. 51.

2. Осипчук Л.Л.Основи казн.справи: Навч.посіб. - К.: МАУП, 2003. - С. 103-109.

3. Проценко В. Цільове бюджетне фінансування // Казна. - 2006. - № 1-2. - С. 26-27.

4. Стоян В.І. Розмежування повноважень між учасниками бюджетного процесу // Фінанси України.-2005. - № 12. - С. 42-50.

5. Юрій С.І., інші. Казначейська система: Підручник. - Тернопіль: 2003. - С. 107-123.